

TUTKIMUSNÄKÖKULMIA
KANSLIAPÄÄLLIKÖIDEN PÄÄVIESTEIHIN:

JULKINEN TALOUS

SUOMALAINEN TIEDEAKATEMIA
FINNISH ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS
ACADEMIA SCIENTIARUM FENNICA

SUOMALAINEN TIEDEAKATEMIA
FINNISH ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS
ACADEMIA SCIENTIARUM FENNICA

Tietokooste on Suomalaisen Tiedeakatemia koostama ja sen sisältö perustuu tutkimustietoon sekä tutkijoiden asiantuntija-arvioihin. Tietokooste ei edusta osallistuneiden tutkijoiden konsensusta käsitellyistä aiheista, vaan nostaa esiin erilaisia politiikkarelevantteja näkökulmia, riskejä ja mahdollisuuksia, jotka vaikuttavat Suomen toimintaympäristöön kahden seuraavan hallituskauden aikana.

Tietokooste on toteutettu valtioneuvoston kanslian tietotarpeeseen, ja sen tarkoituksena on tuottaa tutkimuksellisia näkökulmia kansliapäälliköiden pääviestien teemoihin.

Tietokooste on tehty keväällä 2026.

Tietokooste on koostettu seuraavien tutkijoiden tuottamasta materiaalista:

KAISA KOTAKORPI*

professori, Verotutkimuksen huippuyksikkö FIT, Tampereen yliopisto

MARITA LAUKKANEN

tutkimusprofessori, Verotutkimuksen huippuyksikkö FIT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT ja Tampereen yliopisto

MIKAEL WIGELL

vieraileva johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

*sekä työryhmä verotutkimuksen huippuyksiköstä

Materiaalia on lisäksi tuottanut tutkija, jonka nimeä ei julkaista tässä yhteydessä.

Taitto: Eve Sillanpää

Paino: Picaset

SISÄLLYS

1.	TIIVISTELMÄ	4
2.	JOHDANTO	5
3.	VELKAANTUMINEN JA TALOUSKASVU	6
	3.1. Julkinen velkaantuminen ei taitu pelkällä talouskasvulla	6
4.	GLOBAALIT VELKATASOT JA SUOMEN TALOUS	7
	4.1. Globaalien velkatasojen nousulla on useita mahdollisia vaikutuksia Suomelle	7
	4.2. Eurooppa ja muut kehittyneet maat ovat heikosti valmistautuneita velkajärjestelyihin	7
	4.3. Suomella on yhä erinomainen maine velastaan vastaavana maana	8
5.	TALOUSKASVUUN NEGATIIVISESTI VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	9
	5.1. Julkisen talouden sopeutusaine heikentää talouskasvua lyhyellä aikavälillä	9
	5.2. Globaalin finanssikriisin toistuminen on vartenotettava talousshokki	9
6.	TALOUSKASVUUN POSITIIVISESTI VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ JA MAHDOLLISUUKSIA	10
	6.1. Suomi voi houkuttaa teollisuusinvestointeja edullisella ja puhtaalla sähköllä	10
	6.2. Suurimmat ja samalla vaikeasti ennustettavat kasvumahdollisuudet liittyvät uuden teknologian soveltamiseen	10
7.	SOPEUTTAMINEN JA YHTEISKUNNALLINEN LUOTTAMUS	12
	7.1. Sopeutustoimet aiheuttavat poliittista epävakautta Euroopassa	12
	7.2. Erityisesti työttömyys horjuttaa luottamusta	12
	7.3. Korkea yhteiskunnallinen luottamus voi tukea positiivista talouskehitystä	12
8.	UUDISTAVAN KASVUN MAHDOLLISUUDET	13
	8.1. Kestävän talouden siirtymävaikutukset ovat erilaisia riippuen aikajänteestä	13
	8.2. Kestävyys- ja kasvutavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää onnistumista tuottavuuden kasvussa	13
	LÄHTEET	14

1. TIIVISTELMÄ

Suomen julkisen talouden vakauttaminen ei onnistu pelkällä talouskasvulla. Julkisen talouden velkasuhteen alentaminen ilman sopeutustoimia edellyttäisi noin 2,5 % talouskasvua pitkän aikaa, mikä on epärealistista. Talouskasvua tukevien toimenpiteiden rinnalla tarvitaan julkisen talouden merkittävää sopeuttamista.

Talous voi kärsiä sopeutustoimista erityisesti matalan talouskasvun aikana. Sopeutustoimien välitön kielteinen vaikutus kokonaiskysyntään heikentää talouskasvua lyhyellä aikavälillä, minkä vuoksi sopeutus olisi parasta toteuttaa noususuhdanteessa. Julkisen talouden nopeasti kasvavan velkaantumisen ja tulevaisuuden epävarmojen näkyvien takia sopeutustoimien lykkääminen ei kuitenkaan ole Suomessa realistista.

Euroopan maat ovat puuteellisesti valmistautuneita velkatoimien nousun luomiin paineisiin rahoitusmarkkinoilla. Suomen on keskeistä pitää huolta korkeasta luottoluokituksesta, vahvistaa talouden toiminnan edellytyksiä ylläpitäviä kriittisiä virtoja sekä vähentää riippuvuuksia, jotka voivat muuttua rahoitus- tai kauppapoliittiseksi painostukseksi.

Lähivuosien talouskasvun riskit liittyvät geopoliittiseen epävarmuuteen, mahdollisiin uusiin rahoitusmarkkinahäiriöihin sekä ikääntyvään väestökehitykseen.

Globaalin finanssikriisin toistuminen on varteenotettava talousshokki. Rahoitusjärjestelmät ovat kotitalouksien velkaantumisen ja rahoitusmarkkinoiden epävarmuuksien vuoksi haavoittuvampia kuin aikaisemmin.

Suomella on myös selviä kasvun mahdollisuuksia. Edullinen ja vähäpäästöinen sähkö voi houkutella teollisia investointeja ja tukea vientiä, jos luvitus, sähköverkot ja sääntely-ympäristö toimivat. Lisäksi tekoäly, korkean teknologian startupit sekä turvallisuus- ja kaksikäyttöteknologiat voivat synnyttää uutta korkean arvonlisän kasvua.

Taantumet itsessään heikentävät poliittista luottamusta, mutta luottamuksen heikentyminen on vielä suurempaa merkittävien säästötoimien yhteydessä. Luottamuksen lasku liittyy erityisesti sopeuttamisen seurauksiin kuten työttömyyteen. Työttömyysturva ja aktiivinen työmarkkinapolitiikka vähentävät koettuja haavoittuvuuksia, mikä voi hillitä epävarmuuden muuttumista yleiseksi epäluottamukseksi.

Suomen on sovitettava yhteen velkakestävyys, talouskasvu ja ekologisesti kestävä talouden siirtymä. Kestävyystoimet voivat siirtymävaiheessa hidastaa kasvua, mutta hallitsematon ilmastonmuutos ja luontokato heikentäisivät pidemmällä tähtäimellä talouskasvun edellytyksiä radikaalisti. Onnistuminen edellyttää, että tuottavuuden kasvu suunnataan niin, että syntyy enemmän arvonlisää pienemmällä ympäristökuormalla

2. JOHDANTO

Tähän tietokoosteeseen koottujen tutkimusnäkökulmien toivotaan vahvistavan osaltaan tietopohjaa, jonka avulla valtionhallinnon valmisteluprosesseissa sekä poliittisessa päätöksenteossa joudutaan tekemään valintoja ja priorisointeja tulevien kahden hallituskauden 2027–2035 aikana.

Julkisen talouden kehitykseen, uudistavan talouskasvun mahdollisuuksiin ja globaalin epävakautteen liittyvät aiheet ovat suurelta osin tulevaisuuden ennakkointia, johon ei ole välttämättä tarjolla suoraan tutkimusevidenssiä tai tutkimuspohjaista mallinnusta. Tietokooste on siksi monelta osin tutkijoiden asiantuntemukseen perustuvaa arvioivaa ennakkointitietoa.

Tässä työssä valitut tutkimusnäkökulmat julkisen talouden osalta liittyvät:

- velkaantumiseen ja talouskasvuun,
- talouskasvuun vaikuttaviin riskeihin ja mahdollisuuksiin sekä
- sopeuttamistoimien ja luottamuksen väliseen yhteyteen.

Suomen julkinen velka on 2020-luvulla kasvanut merkittävästi erityisesti koronan aiheuttaman talousshokin, heikon talouskasvun, väestön ikääntymisen ja kohonneiden korkojen takia. Julkisyhteisöjen velka Suomessa vuonna 2025 oli 250,5 miljardia euroa, ja velan suhde BKT:hen 89,1 prosenttia. Velkasuhteen ennustetaan kasvavan lähivuosina¹. Valtiovarainministeriön tämänhetkisten laskelmien mukaan julkista taloutta tulee sopeuttaa kuluvalle 2023–2027 hallituskaudella 0–1,4 mrd. € ja tulevalle hallituskaudella 2027–2031 7–12 mrd. €².

Monien ulkoisten shokkien ja talouspolitiikan toimien osalta voidaan arvioida niiden välittömiä vaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi öljyn hinnan nousun vaikutus inflaatioon ja ostovoimaan tai verotuksen kiristämisen ja julkisten menojen leikkaamisen välitön vaikutus julkisen talouden tasapainoon. Pitkän aikavälin vaikutuksia voidaan arvioida tiettyjen ilmiöiden ja politiikkaratkaisujen kohdalla; voidaan esimerkiksi olettaa paremman tuottavuuden vaikuttavan positiivisesti elintasoon.

Sen sijaan julkisen talouden kontekstissa on usein hyvin vaikea arvioida tapahtumien ja politiikkatoimien vaikutusta keskipitkällä aikavälillä eli noin 1–10 vuoden aikajaksolla, joka on myös tässä tietokoosteessa tarkasteltu kahden seuraavan hallituskauden aikajakso. Kokonaisvaikutusten arvioiminen on vaikeaa, koska se vaatii talouden ja yhteiskunnan toimijoiden käyttäytymismuutosten arviointia. Keskipitkällä aikajaksolla talouden toimijat ovat alkaneet reagoida olosuhteiden muutoksiin, mutta sopeutumisprosessit ovat yhä kesken. Tässä koosteessa on kuitenkin pyritty ennakoimaan myös keskipitkän aikavälin vaikutuksia, jotta niihin voidaan varautua. Keskipitkän aikajänteen vaikutukset heijastuvat sekä markkinatoimijoiden ratkaisuihin että poliittisiin prosesseihin.

Tarkempia arvioita yhteiskunnan eri osa-alueiden toiminnasta ja politiikkaratkaisusta sopeuttamisen kannalta löytyy esimerkiksi VATT'in keväällä 2026 koostamasta lausunnosta, jossa tutkijat tarkastelevat julkista taloutta eri näkökulmista ja arvioivat erilaisten sopeuttamistoimien vaikutuksia: Valtion talouden tutkimuskeskus, Kahdeksan näkökulmaa julkisen talouden sopeuttamiseen (2026).

Oranssilla pystyviivalla merkityt sisällöt ovat tutkijoiden arvioita ilmiöstä, sen kehityskuluista ja ratkaisuksista

? Symbolilla merkityt sisällöt ovat tutkijoiden esille nostamia tutkimusaukkoja aiheista, joista ei ole olemassa tutkittua tietoa

3. VELKAANTUMINEN JA TALOUSKASVU

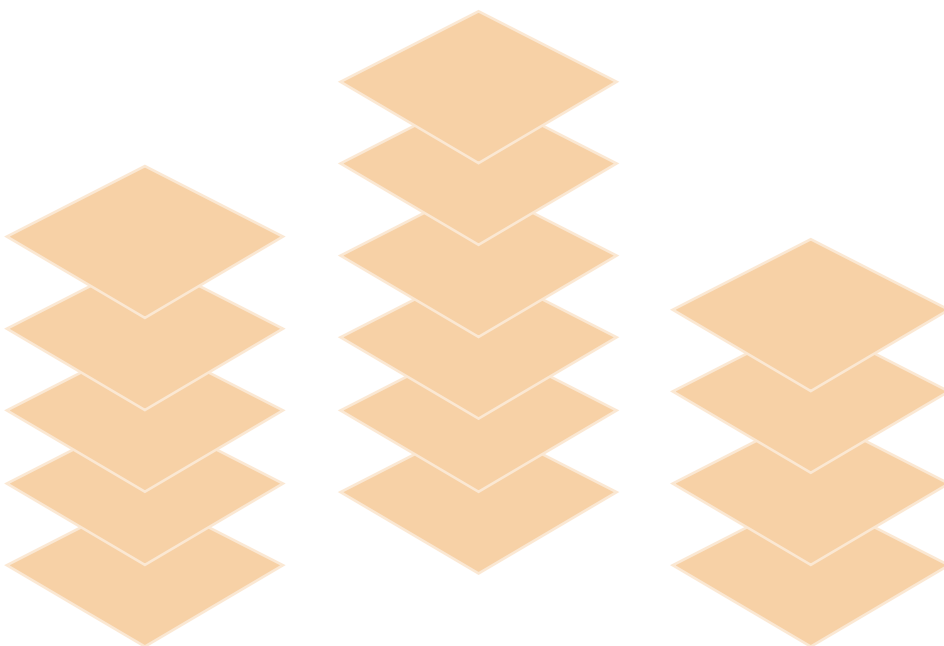
3.1. Julkinen velkaantuminen ei taitu pelkällä talouskasvulla

Valtiovarainministeriö on arvioinut, että velkasuhteen vakauttamiseen 2030-luvun alkupuolella tarvittaisiin noin 2,5 % talouden kasvuvauhti, mikäli uusia sopeutustoimia ei tehdä. Ilman uusia politiikkapäätöksiä tai sopeutustoimia Suomen talouden ennustetaan kasvavan seuraavan 10 vuoden aikana noin 1,5 % vuodessa².

2,5 % kasvuvauhtiin yltäminen ja sen ylläpitäminen seuraavan vuosikymmenen ajan ei näytä realistiselta. Tämän vuoksi vakauttaminen edellyttää sopeutustoimia, jotka vähentävät julkisia menoja ennustetusta ja/tai lisäävät verotuloja. Jos talouskasvu ylittää oletetun 1,5 % vuositason, vakautus voi onnistua hieman tulevalle hallituskaudelle kaavailtuja 8–11 mrd. € sopeutuksia vähemmällä.

Talouskasvu pienentää julkisen talouden velkaantuneisuutta lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä pienentäessään alijäämää ja toisaalta kasvattaessaan velkasuhteen nimittäjää. Pidemmällä aikajaksolla talouskasvun vaikutus velkaantumiseen on epäselvempi mm. siitä syystä, että kansantalouden tuottavuuden kasvu nostaa julkisen palvelutuotannon kustannuksia, jos tuottavuus kehittyy heikommin julkisella puolella yksityiseen verrattuna ja palkat kasvavat samaa tahtia.

Julkisen talouden velkasuhteen aleneminen on käytännössä mahdotonta ilman merkittävää BKT:n kasvua. Lähivuosien oletetulla noin 90 % velkasuhteella 1 prosenttiyksikön BKT-kasvu alentaa velkasuhdetta nimittäjävaikutuksen kautta 0,9 prosenttiyksiköllä ja vahvistaa perusjäämää 0,6 prosenttiyksiköllä.

4. GLOBAALIT VELKATASOT JA SUOMEN TALOUS

4.1. Globaalien velkatasojen nousulla on useita mahdollisia vaikutuksia Suomelle

Korkotason ja riskilisien vaihtelun kasvaessa pieni avotalous altistuu rahoitusolojen nopeille muutoksille, ja heikompi globaali kasvu sekä kaupan hidastuminen heijastuvat vientiin.

Mahdolliset korjausliikkeet, kuten velkojen uudelleenjärjestelyt, helpotukset tai inflatointi, voivat kiristää finanssimarkkinoiden epävarmuutta ja pankkisektorin stressiä myös Euroopassa. Jos velkaa pyritään keventämään inflaation avulla, ostovoima heikkenee ja palkka-hintakierre, jossa nousevat hinnat ruokkivat palkkojen nousua ja palkat puolestaan voimistavat inflaatiopaineita edelleen, voi voimistua, vaikka BKT:n kasvu hetkellisesti helpottaisikin velkataakkaa.

Korjausliikkeet korostavat taloustoimien geopoliittista ulottuvuutta: velkasuhteista tulee neuvottelu- ja vaikutusvaltainstrumentteja myös EU:n sisällä.

4.2. Eurooppa ja muut kehittyneet maat ovat heikosti valmistautuneita velkajärjestelyihin

Valtioiden joutuessa akuutteihin velanhoitovaikeuksiin keskuspankit ostaisivat tai ilmoittaisivat valmiudestaan ostaa epäluottamuksen kohteena olevia velkapapereita, mikä samalla painaisi korkotason matalaksi. Riittävän laajana tällainen toiminta johtaisi inflaation kiihtymiseen, mikä osaltaan helpottaisi velkojen hoitamista niiden reaaliarvon laskiessa.

Keskuspankkien toiminta nostaisi myös pidemmän aikavälin inflaatio-odotuksia, mikä heijastuisi pitkiä korkoja nostavasti. On epäselvää, kuinka pitkälle keskuspankit voivat mennä velkojen ostajina ilman, että luottamus kohtuulliseen hintavakauteen rapautuu.

Suomen on keskeistä pitää huolta korkeasta luottoluokituksesta, vahvistaa kriittisiä virtoja sekä vähentää riippuvuuksia, jotka voivat muuttua rahoitus- tai kauppapoliittiseksi painostukseksi. Olennaista on myös kasvattaa talouden joustoja, jotta talous kestää paremmin erilaisia häiriöitä ja toipuu niistä nopeammin. Talouden joustoja tukevat esimerkiksi monipuolinen elinkeinorakenne, toimivat työmarkkinat, riittävän matala velkasuhde kriisitilanteessa elvyttämiseen, pankkien luottotappioiden kestävyys sekä kotitalouksien ylivelkaantumisen estäminen.

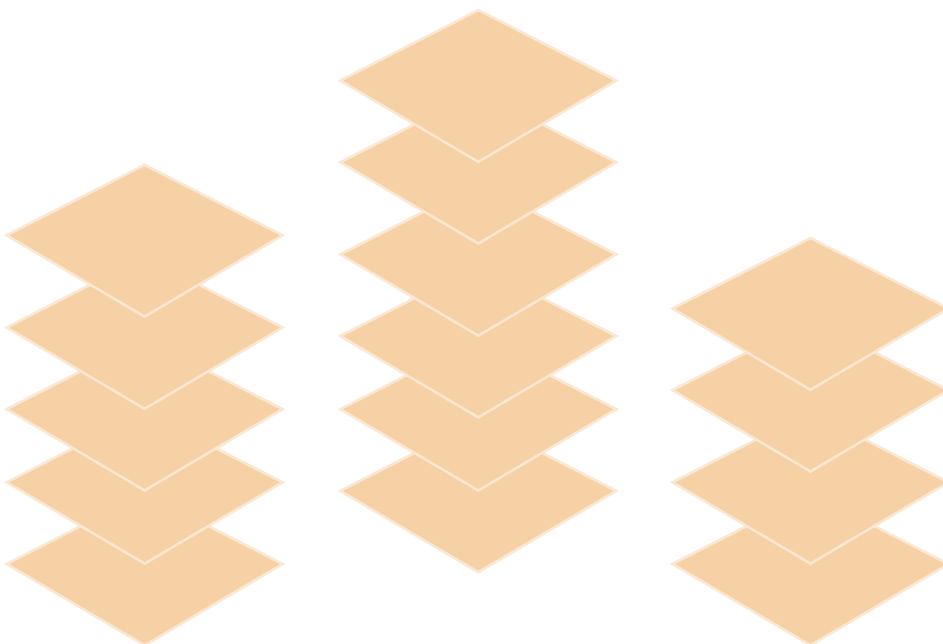
Tarvitaan tutkimuspohjaista tietoa siitä, mitkä ovat Suomen talouden toiminnan 3–5 kriittisintä virtaa, joiden katkeaminen tuottaisi suurimman taloudellisen ja yhteiskunnallisen vahingon. Tämän pohjalta voitaisiin arvioida mitkä ovat kustannustehokkaimpia tapoja pienentää riskejä tulevilla hallituskausilla. Kriittisillä virroilla tarkoitetaan esimerkiksi energia- ja raaka-aine-, data- ja teknologia-, logistiikka-, työvoima- ja rahoitusvirtoja.

4.3. Suomella on yhä erinomainen maine velastaan vastaavana maana

Hyvän maineen merkitys korostuu globaaleissa kriisitilanteissa: Suomen lainakustannukset pysyisivät oletettavasti kriisitilanteessakin lähellä Saksan tasoa, johon euroalueen maiden lainakustannuksia perinteisesti verrataan.

Välilliset vaikutukset muiden maiden velanhoitovaikeuksista voivat kuitenkin vaikuttaa suuresti myös Suomeen. Näin tapahtui useiden euroalueen maiden velkakriisin yhteydessä 2010–2018.

Ulkoisten suorien shokkien, kuten esimerkiksi Venäjän aggression, realisoituessa Suomen tilanne voisi olla hyvin vaikea, johtuen erityisesti jo verrattain korkeasta bruttovelka-asteesta sekä vuotuisesta bruttorahoitustarpeesta eli lainatarpeesta koskien uutta velkaa ja vanhan erääntyvän velan maksua. Tällaisessa tilanteessa Suomi todennäköisesti joutuisi nojautumaan Euroopan keskuspankin tukitoimiin.

5. TALOUSKASVUUN NEGATIIVISESTI VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Geopoliittinen epävarmuus vähentää merkittävästi investointeja, millä on negatiivinen vaikutus talouskasvuun lyhyellä aikavälillä³.

Sota Lähi-idässä voi nostaa inflaatiota myös Euroopassa. Jos Euroopan keskuspankki reagoi nostamalla ohjauskorkoa, se on haitallista Suomen alkavalle talouskasvulle.

Väestön ikääntyminen voi johtaa talouskasvun hidastumiseen, kuten Yhdysvalloissa on havaittu⁴.

Väestön ikääntyminen hidastuu tulevana vuosikymmeninä Suomessa, mutta kiihtyy monissa muissa kehittyneissä talouksissa. Ikääntyvä väestökehitys ja hidas talouskasvu keskeisillä markkina-alueilla voivat heikentää suomalaisten vientituotteiden kysyntää.

5.1. Julkisen talouden sopeutus paine heikentää talouskasvua lyhyellä aikavälillä

Julkisen talouden sopeuttaminen vähentää kokonaiskysyntää ja vaikuttaa kasvuun negatiivisesti lyhyellä aikavälillä. Joidenkin tutkimusten mukaan kiristävän finanssipolitiikan negatiivinen kerroinvaikutus kokonaiskysyntään on suurempi kuin elvyttävän, ja taantumassa kerroinvaikutus on suurempi kuin noususuhdanteessa⁵.

Verotuksen muutokset eivät tarjoa helppoja ratkaisuja kasvun vauhdittamiseen: kokonaisveroastetta ratkaisevampaa on, kuinka koko verojärjestelmä toimii ja rahoitetaan ko veroituloilla oikeita menokohteita⁶. Menoleikkaukset ovat erityisen haitallisia, jos ne kohdistuvat julkisiin investointeihin, koulutukseen tai terveydenhuoltoon⁷.

5.2. Globaalin finanssikriisin toistuminen on varteenotettava talousshokki

Haitallisinta kasvun kannalta olisi vuoden 2008 finanssikriisin kaltaisen tilanteen toistuminen, jossa luotonanto pysähtyisi yhtäkkiä ja kotitaloudet olisivat pakotettuja säästämään vähentääkseen velkataakkaansa.

Säästämisen lisääntyminen voi johtaa negatiiviseen tasapainokorkoon, jolloin keskuspankki ei pysty laskemaan korkoja tarpeeksi alas elvyttääkseen taloutta eli ns. likviditeettiansaan⁸.

Tilanteessa, jossa tavanomainen rahapolitiikka eli korkojen ohjaus menettää tehonsa, finanssipolitiikka eli valtion taloudenohjauskeinojen, joita ovat esim. verotus, julkiset investoinnit ja tulonsiirrot, käyttö on tutkimusten mukaan erityisen tehokasta^{9,10}.

Suomen talouden kannalta tilanne olisi vaikea, jos elvyttävää finanssipolitiikkaa ei voida tai haluta käyttää esimerkiksi korkean velkasuhteen vuoksi.

Sekä yksityiset sektorit että etenkin julkiset taloudet ovat velkaantuneet selvästi enemmän kuin ennen 2008 alkanutta kriisiä¹¹. Myös rahoitusmarkkinoille on syntynyt jälleen vaikeasti arvioitavia riskipositioita¹², jotka tarkoittavat sitä, kuinka paljon ja minkälaiselle riskille jokin toimija kuten sijoittaja, pankki, valtio tai rahasto on altistunut rahoitusmarkkinoilla.

Rahoitusjärjestelmät ovat kotitalouksien velkaantumisen ja rahoitusmarkkinoiden epävarmuuksien vuoksi haavoittuvampia erilaisten sellaisenaan pienten shokkien realisoitumiselle ja vaikutuksille kuin aikaisemmin.

6. TALOUSKASVUUN POSITIIVISESTI VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ JA MAHDOLLISUUKSIA

Kotitalouksien kulutuskysynnän reipas kasvu on mahdollista, jos geopolitiikkaan ja ajankohtaiseen työttömyystilanteeseen liittyvä epävarmuus vähenee. Yritysten vahvat taseet ja keskimäärin hyvä kannattavuus mahdollistaisivat investointien nopean lisäämisen, mikäli kysyntätilanne näyttää paranevan pysyvämmiin.

Myös työurien pidentyminen edelleen, työttömyyden väheneminen, työllisyyteen johtava maahanmuutto sekä onnistunut julkisen palvelutuotannon tehostaminen olisivat julkisen talouden näkökulmasta myönteisiä tekijöitä.

6.1. Suomi voi houkuttaa teollisuusinvestointeja edullisella ja puhtaalla sähköllä

Sähkö on Suomessa kilpailijamaita edullisempaa¹³ ja vähäpäästöisempää¹⁴.

Tämä voi tukea Suomen kustannuskilpailukykyä ja houkuttaa investointeja. Energiaan liittyvä kustannusetu voi myös lisätä vientiä ja vaikuttaa positiivisesti talouskasvuun. Energian kallistuminen suhteessa kilpailijamaihin sen sijaan heikentäisi kasvun edellytyksiä.

Esimerkiksi vety- ja e-polttoainetuotannon sekä sähköintensiivisen prosessiteollisuuden saaminen Suomeen kuitenkin edellyttää, että investointiluvat, sähköverkkojen kattavuus sekä sähköntuotannon joustomekanismit, jotka mahdollistavat vaihtelevan tuotannon ja kasvavan kulutuksen yhteensovittamisen kustannustehokkaasti, saadaan kuntoon.

6.2. Suurimmat ja samalla vaikeasti ennustettavat kasvumahdollisuudet liittyvät uuden teknologian soveltamiseen

OECD:n arvion mukaan tekoäly nostaa kokonaistuotavuuden kasvua 0,25–0,6 prosenttiyksikköä seuraavan 10 vuoden aikana¹⁵. Tekoälyn vaikutus talouskasvuun on kuitenkin hyvin epävarmaa, ja osa tutkijoista suhtautuu skeptisesti tekoälyn tuottavuusvaikutuksiin¹⁶.

Suomessa on jo nyt vahvaa korkean teknologian startup-toimintaa. Tekoälyä jo hyödyntävien yritysten osuus on Suomessa korkea EU-maiden joukossa.¹⁷

Suomella voi olettaa olevan kansainvälisesti verraten hyvät valmiudet soveltaa tekoälyä. Potentiaalinen realisoitumisen suuruusluokka on kuitenkin epäselvä.

Kehkeytyvässä olevien korkean teknologian yritysten läpimurtoihin kansainvälisille markkinoille uusilla korkean arvonlisän tuotteilla ja palveluilla liittyy merkittäviä mahdollisuuksia. Jos useat startupit pääsevät nopean skaalautumisen vaiheeseen, uuden korkean tuottavuuden tuotanto voi laajentua nopeasti.

Kaksikäyttö- ja turvallisuuspainotteisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kysyntä kasvaa digitaalisen infrastruktuurin, kyberturvallisuuden, avaruuden, puolustuksen, kvanttitekniikan ja tekoälyn aloilla. Kaksikäyttötuotteet ja -teknologia soveltuvat normaalin siviilikäytön lisäksi myös sotilaallisiin tarkoituksiin.

Pieni talous hyötyy yhteisestä EU:n taloudellisen turvallisuuden agendasta

EU:n yhteiset riskienhallintakehykset sekä tavoite kriittisten teknologioiden ja raaka-aineiden turvaamisesta synnyttävät Suomelle markkinoita sekä rahoitusmahdollisuuksia strategisille investoinneille.

Pieni maa hyötyy puolustusteknologian eurooppalaisista sisämarkkinoista, vaikka se saattaisikin merkitä jotain vain kotimaata palvelevan tuotannon lopettamista.

Pohjoismainen ja Baltian alueen syvenevä integraatio energian, datan, logistiikan ja puolustusyhteistyön aloilla tarjoaa pienelle taloudelle mittakaavaetuja, joita se ei yksin pystyisi saavuttamaan.

Suomi voi kasvattaa kilpailuasemaansa sijoituskohteena sääntely- ja lupaprosesseja sujuvoittamalla. Sääntely-ympäristön laatu sekä lupaprosessien nopeus ovat keskeisiä investointien houkuttelemisessa: mitä nopeammin investointipäätös etenee toteutukseen, sitä kilpailukykyisempi Suomi on sijoituskohteena.

7. SOPEUTTAMINEN JA YHTEISKUNNALLINEN LUOTTAMUS

7.1. Sopeutustoimet aiheuttavat poliittista epävakautta Euroopassa

Finanssipolitiikan säästötoimet ja erityisesti menoleikkaukset ovat yhteydessä epävakauteen Euroopassa pitkällä aikavälillä¹⁸.

Euroopan velkakriisiä koskevien tutkimusten mukaan julkisen talouden sopeutustoimien ja poliittisen luottamuksen välillä on negatiivinen yhteys. Luottamuksen lasku liittyy usein vakauttamisen seurauksiin, kuten työttömyyteen ja heikentyneeseen talouskasvuun^{19,20}.

Vaikka myös taantumet itsessään heikentävät poliittista luottamusta, on heikentyminen vielä suurempaa merkittävien säästötoimien tapahtuessa²¹.

Jos sopeutus koetaan epäoikeudenmukaiseksi, myös yhteiskunnallinen luottamus heikkenee, mikä altistaa vaikuttamiselle ja polarisaatiolle.

7.2. Erityisesti työttömyys horjuttaa luottamusta

Euroopassa työmarkkinoiden epävarmuus liittyy negatiivisesti yleiseen luottamukseen. Toisaalta työttömyysturva ja aktiivinen työmarkkinapolitiikka vähentävät työpaikan menetykseen tai epävarmaan työsuhteeseen liittyviä koettuja riskejä ja haavoittuvuuksia, mikä voi hillitä epävarmuuden muuttumista yleiseksi epäluottamukseksi²².

Yhdysvalloissa toteutettujen tutkimusten mukaan yksilöiden yleinen sosiaalinen luottamus reagoi työttömyyteen, tulotyytymättömyyteen ja luottamukseen poliittisiin instituutioihin²³.

Tutkimusevidenssi Suomen 1990-luvun laman pitkäaikaisvaikutuksista luottamukseen on epäsuoraa ja liittyy erityisesti työllisyyteen. Erityisesti alhaisemmissa sosioekonomisissa ryhmissä työpaikan menetys ja työttömyys voi jättää pysyvän tai pitkäaikaisen jäljen yksilöön tai ryhmään, vaikka alkuperäinen shokki olisi jo ohi²⁴.

Poliittisen hyväksynnän kannalta parasta olisi hoitaa julkista taloutta ”hyvinä” aikoina siten, että jyrkät sopeutustoimet voidaan välttää. Ruotsissa jo 1990-luvun lopulta voimaan tulleet parlamentaariset sopimukset julkisen talouden pelisäännöistä, jotka liittyvät mm. menokattoon ja julkisen talouden tasapainotavoitteisiin, ovat todennäköisesti myötävaikuttaneet siihen, että Ruotsissa ei ole syntynyt tarvetta jyrkkiin sopeutustoimiin viimeisen 30 vuoden aikana. Suomen niin sanottu velkajarru tähtää samanlaisen vakauden saavuttamiseen, mutta lähtötilanteen takia edellyttää alkuvaiheessa isoja sopeutustoimia vakaalle velkauralle pääsemiseksi.

7.3. Korkea yhteiskunnallinen luottamus voi tukea positiivista talouskehitystä

Yleisellä yhteiskunnallisella luottamuksella voi olla merkitystä talouskehityksen kannalta laajemmin: yleinen luottamus korreloi positiivisesti taloudellisen vaurauden kanssa makrotasolla²⁵⁻²⁹ ja monien siihen vaikuttavien tekijöiden, kuten hyvän hallinnon³⁰, taloudellisen kehityksen³¹, kaupan³² ja koulutuksen^{33,34} kanssa.

Luottamus selittää eroja talouskehityksessä sekä kehittyneiden ja kehittyvien maiden välillä että eroja kehittyneiden maiden kesken³⁵.

8. UUDISTAVAN KASVUN MAHDOLLISUUDET

8.1. Kestävän talouden siirtymävaikutukset ovat erilaisia riippuen aikajänteestä

Tavoite kestävästä ja uudistavasta talouskasvusta asettaa talouskasvulle rajoitteen: jos tuotannontekijöiden käyttöä rajoitetaan kestävyiden takia, talouskasvu voi jäädä pienemmäksi kuin ilman tällaista rajoitetta^{36,37}. Jos kestävä käytön rajat asetetaan ekologisesta näkökulmasta, rajat voivat heikentää talouskasvua enemmän kuin taloudellisesta näkökulmasta asetetut rajat³⁸.

Kestävään talouteen siirtymävaiheen menetykset voivat myös aiheuttaa poliittista vastarintaa, jonka takia useissa maissa on jouduttu ottamaan takapakkia ilmastopolitiikassa³⁹.

Talouskasvu sekä kasvun kestävyys ja uudistavuus eivät silti ole keskenään ristiriitaisia tavoitteita, vaikka siirtymävaiheessa talouskasvu oletettavasti heikentyy. Päätöksentekijät joutuvat tekemään valintoja ja priorisointeja sen suhteen, mille tasolle ilmasto- ja luontotavoitteet asetetaan ja millaisin politiikkatoimin tavoitteisiin pyritään.

Keskipitkällä aikavälillä ekologista kestävyttä parantavat politiikkatoimet edellyttävät luopumista edullisista, mutta ympäristölle haitallisista tuotteista ja tuotantomenetelmistä. Tällaista tuotantoa varten luotu pääomakanta menettää arvonsa ja on korvattava uudella. Taloudellinen kasvu voi hidastua, kun yritykset sopeutuvat uusiin sääntöihin ja investoivat vähähiilisiin teknologioihin. Keskipitkällä aikavälillä ekologista kestävyttä vahvistava politiikka voi heikentää Suomen oman tuotannon kilpailukykyä, mikäli muut maat eivät noudata yhtä tiukkoja standardeja.

Pitkällä aikavälillä ilmastomuutoksen ja luontokadon eteneminen heikentää myös talouskasvun edellytyksiä. Ilmastomuutos, luontokato ja saasteet lisäävät peruuttamattomien

muutosten todennäköisyyttä ja riskiä pysyville vähennyksille tulevaisuuden sukupolvien mahdollisuuksissa hyvinvoinnille ja kestäväälle taloudelle.

Pitkällä aikavälillä ilmastopoliittisten tavoitteiden ja toimenpiteiden vaikutukset talouskasvuun ovat jokseenkin neutraalit, sillä niiden painopisteenä on tuotannon rakenteen muutos, ei talouskasvun perimmäisten ajurien eli teknologisten innovaatioiden roolin muutos.

8.2. Kestävyys- ja kasvutavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää onnistumista tuottavuuden kasvussa

Uudistavan kasvun sekä ilmastomuutoksen ja luontokadon hillinnän yhteensovittamista vaikeuttavat näiden tavoitteiden osittainen ristiriitaisuus: esimerkiksi uusiutuvan energiantuotannon lisääminen voi olla ristiriidassa luontokadon hillinnän kanssa⁴⁰.

Tuottavuuden kasvu on pitkällä aikavälillä ja suhdannetaantumien yli katsoen ainoa aineellisen hyvinvoinnin lisääntymisen lähde. Talouskasvun ja ilmastomuutoksen ja luontokadon hillinnän tavoitteiden yhteensovittaminen voi vaatia ennen kaikkea tuoteinnovaatioita: miten saada enemmän arvonlisää pienemmällä luontojalanjäljellä, käyttämällä vähemmän ekosysteempipalveluja ja luontopääomaa.

Tuottavuuden parantamisella luotu kasvu voi teoriassa olla sopusoinnussa maapallon ekologisten rajojen kanssa. Poliittisella päätöksenteolla voidaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka hiilidioksidintensiivistä talouskasvu on sekä missä määrin nojataan uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöön.

Keinoista, joilla voidaan tuottaa uudistavaa kasvua ja samalla edistää luontokadon hillintää on olemassa hyvin vähän tutkimustietoa.

LÄHTEET

1. Arola, M., & Tuulisaari, J. (2025). Toimintaympäristö. Teoksessa Valtion velanhallinnan vuosikatsaus 2025. Noudettu 17. Maaliskuuta 2026, osoitteesta <https://www.valtionvelka.fi/annualreview2025/toimintaymparisto/>
2. Valtiovarainministeriö (2025). Taloudellinen katsaus: Talvi 2025: Talousnäkyvät. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-389-2>
3. Bloom, N. (2009). The impact of uncertainty shocks. *Econometrica*, 77(3), 623-685.
4. Maestas, N., Mullen, K. J., & Powell, D. (2023). The effect of population aging on economic growth, the labor force, and productivity. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 15(2), 306-332.]
5. Barnichon, R., Debortoli, D., & Matthes, C. (2022). Understanding the size of the government spending multiplier: It's in the sign. *Review of Economic Studies*, 89(1), 87-117.
6. Kotakorpi, K. & Pirttilä, J. (2025). Miten verotus vaikuttaa talouskasvuun? Lyhyt katsaus tutkimusnäyttöön. FIT Kirjoitussarja #9/2025.]
7. Balasundharam V, Basdevant O, Benicio D, Ceber A, Kim Y, Mazzone L, Selim H and Yang Y (2023) 'Fiscal Consolidation: Taking Stock of Success Factors, Impact, and Design', IMF Working Paper No. 2023/063. Washington, DC: International Monetary Fund.
8. Eggertsson, G. B., & Krugman, P. (2012). Debt, deleveraging, and the liquidity trap: A Fisher-Minsky-Koo approach. *Quarterly Journal of Economics*, 127(3), 1469-1513.
9. Christiano, L., Eichenbaum, M., & Rebelo, S. (2011). When is the government spending multiplier large?. *Journal of Political Economy*, 119(1), 78-121.
10. Miyamoto, W., Nguyen, T. L., & Sergeev, D. (2018). Government spending multipliers under the zero lower bound: Evidence from Japan. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 10(3), 247-277.]
11. OECD (2026). Global Debt Report 2026: Sustaining Debt Market Resilience Under Growing Pressure, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/e9d80efd-en>.
12. IMF International Monetary Fund (2025). Global Financial Stability Report, October 2025: Shifting Ground beneath the Calm. <https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2025/10/14/global-financial-stability-report-october-2025>
13. Eurostat. (2025). Electricity price statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?Title=Electricity_price_statistics.
14. European Environment Agency. (2025). Greenhouse gas emission intensity of electricity generation in Europe. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/greenhouse-gas-emission-intensity-of-1>
15. Filippucci, F., Gal, P., & Schief, M. (2024). Miracle or Myth? Assessing the macroeconomic productivity gains from Artificial Intelligence (No. 29). OECD Publishing.
16. Acemoglu, D. (2025). The simple macroeconomics of AI. *Economic Policy*, 40(121), 13-58.
17. Maliranta, M., & Rouvinen, P. (2026). Kansantalouden ja yritysten kasvuharppaus: Innovoinnissa ja rahoituksessa aihetta rationaaliseen optimismiin (No. 282). (282), Article 282. <https://www.etla.fi/julkaisut/kirjat/kansantalouden-ja-yritysten-kasvuharppaus-innovoinnissa-ja-rahoituksessa-aihetta-rationaaliseen-optimismiin/>
18. Ponticelli, J., & Voth, H.-J. (2020). Austerity and anarchy: Budget cuts and social unrest in Europe, 1919-2008. *Journal of Comparative Economics*, 48 (1): 1-19.
19. Armingeon, K., & Guthmann, K. (2014). Democracy in crisis? The declining support for national democracy in European countries, 2007-2011. *European Journal of Political Research*, 53(3): 423-442.
20. Kalbhenn, A., & Stracca, L. (2020). Mad about austerity? The effect of fiscal consolidation on public opinion. *Journal of Money, Credit and Banking*, 52(2-3).
21. Gabriel, R. D., Klein, M., & Pessoa, A. S. (2026). The Political Costs of Austerity. *Review of Economics and Statistics*, 108(1): 145-161.
22. Nguyen, C. (2017). Labour market insecurity and generalized trust in welfare state context. *European Sociological Review*, 33(2): 225-239.
23. Mewes, J., Fairbrother, M., Giordano, G. N., Wu, C., & Wilkes, R. (2021). Experiences matter: A longitudinal study of individual-level sources of declining social trust in the United States. *Social Science Research*, 95: 102537.
24. Verho, J. (2020). Economic crises and unemployment persistence: Analysis of job losses during the Finnish recession of the 1990s. *Economica*, 87(345): 190-216.]
25. Dearmon, J., & Grier, K. (2009). Trust and development. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 71(2): 210-220.
26. Dincer, O., & Uslaner, E.M. (2010). Trust and Growth. *Public Choice*, 142: 59-67.
27. Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4): 1251-1288.
28. Zak, P. J., & Knack, S. (2001). Trust and growth. *The Economic Journal*, 111(470): 295-321.]
29. Whiteley, P. (2000). Economic growth and social capital. *Political Studies*, 48: 443-466.
30. Knack, S. (2002). Social capital and the quality of government: evidence from the states. *American Journal of Political Science*, 46: 772-785
31. Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2004). The Role of Social Capital in Financial Development. *American Economic Review*, 94(3): 526-56.
32. Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2009). Cultural Biases in Economic Exchange? *The Quarterly Journal of Economics*, 124(3): 1095-1131.
33. Bjørnskov, C. (2009). Social trust and the growth of schooling. *Economics of Education Review*, 28: 249-257.
34. Papagapitos, A., & Riley, R. (2009). Social trust and human capital formation. *Economics Letters*, 102: 158-160.
35. Algan, Y., & Cahuc, P. (2010). Inherited trust and growth. *American Economic Review*, 100(5): 2060-2092.
36. Simon, C. P., & Blume, L. (1994). *Mathematics for Economists*. W. W. Norton
37. Varian, H. R. (1992). *Microeconomic Analysis*. W. W. Norton
38. Keohane, N. O. & Olmstead, S. M (2016). *Markets and the Environment*. Island Press
39. Pisani-Ferry, J., & Mahfouz, S. (2023). THE ECONOMIC IMPLICATIONS OF CLIMATE ACTION : A Report to the French Prime Minister. <https://www.strategie.gouv.fr/en/publications/economic-implications-climate-action>.
40. McElwee, P., Smith, P., Ballal, V., Cherubini, F., & Harrison, P. A. (2025). The trade-offs between needed renewable energy transitions and biodiversity can be overcome. *Nature Reviews Biodiversity*, 1(9), 561-562. <https://doi.org/10.1038/s44358-025-00079-0>

SUOMALAINEN TIEDEAKATEMIA
FINNISH ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS
ACADEMIA SCIENTIARUM FENNICA